

Pwyllgor	Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi
Teitl yr Adroddiad	Aflonyddu'n rhywiol mewn ysgolion
Dyddiad y Cyfarfod	8/2/22
Swyddog Perthnasol	Delyth Lloyd Griffiths, uwch Swyddog Diogelu Plant
Aelod Cabinet	Cynghorydd Cemlyn Rees Williams

“Dydyn ni ddim yn dweud wrth ein hathrawon”

(Estyn, Rhagfyr 2021).

1. PWRPAS YR ADRODDIAD

- 1.1 Cyflwynir yr adroddiad hwn ar gais y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi yn sgil cyhoeddi adroddiad gan Estyn ym mis Rhagfyr 2021, *“Dydyn ni ddim yn dweud wrth ein hathrawon”*.
- 1.2 Mae'r adroddiad yn ymateb i wybodaeth a ddaeth i'r amlwg yn 2021 pan welwyd gwybodaeth am aflonyddu rhywiol ar ddisgyblion ar y wefan *“Everybody's Invited”*.
- 1.3 Mae'r adroddiad hwn ynghyd â'r atodiadau cysylltiedig yn manylu ar:
 - gynnwys adroddiad Estyn, yn benodol llais y plant ar yr hyn sydd angen ei newid o fewn darpariaeth ysgolion er mwyn i blant deimlo'n ddiogel mewn ysgolion.
 - argymhellion adroddiad Estyn gan argymhell dull o weithredu ar gyfer ysgolion Gwynedd.

2. CEFNDIR ADRODDIAD ESTYN. (Rhagfyr 2021)

- 2.1 Cefndir yr adroddiad oedd bod gwybodaeth ar y wefan **“Everyones's Invited”** a gafodd ei greu gan rai sydd wedi dioddef aflonyddu rhywiol tra yn ddisgyblion ysgol.
- 2.2 Mae'r wefan **“Everyones invited”** wedi argraffu sylwadau 16,000 o blant a phobl ifanc sydd wedi rhoi tystiolaeth am eu profiadau mewn ysgolion.
- 2.3 Mae cyfeiriadau at 91 o ysgolion Cymru ar y wefan, gyda chyfeiriad at dair ysgol yng Ngwynedd.
- 2.4 Cychwynwyd y wefan oherwydd bod plant a phobl ifanc oedd yn mynychu Ysgolion Annibynnol yn anhapus iawn nad oedd staff yr ysgolion yma yn cymryd cwynion o aflonyddu yn rhywiol o ddifri.

Cam-drin rhywiol rhwng cyfoedion - nodweddion

- i. trais rhywiol - megis trais rhywiol, ymosodiad drwy dreiddio ac ymosodiad rhywiol;
- ii. aflonyddu rhywiol - megis sylwadau rhywiol, sylwadau, jôcs ac aflonyddu rhywiol ar-lein, a all fod yn annibynnol neu'n rhan o batrwm ehangach o gam-drin

- iii. uwchsgilio - sydd fel arfer yn golygu tynnu llun o dan ddillad person heb iddynt wybod, gyda'r bwriad o edrych ar eu horganau cenhedlu i gael rhodd rywiol, neu i achosi cywilydd, trallod neu ddychryn i'r dioddefwr
- iv. secstio - (a elwir hefyd yn 'ddelweddau rhywiol a gynhyrchir gan bobl ifanc')

- 2.5 Roedd amrywiaeth eang o ymddygiadau y dywedodd y plant a'r bobl ifanc wrthym eu bod yn digwydd ar-lein. Mae'r rhain yn cynnwys:
- derbyn ffotograffau neu fideos penodol digymell, er enghraifft 'dick pics'
 - anfon, neu gael pwysau i anfon, ffotograffau neu fideos noeth a lled-noeth ('nudes')
 - cael eu hanfon neu eu dangos yn nodi, neu'n cael eu nodi ar-lein - deunydd penodol, megis fideos pornograffig.

3. MAE ADRODDIAD ESTYN - “DYDYN NI DDIM YN DWEUD WRTH EIN HATHRAWON” (RHAGFYR 2021) YN GOSOD ALLAN BETH WNAETH EU HYMHOLIADAU EI GANFOD YNGLŶN Â BETH SYDD YN BWYSIG I BLANT YSGOL.

- 3.1 Roedd 61% o'r merched a holwyd yn ystod arolwg yn Adroddiad Estyn yn adrodd eu bod yn dweud iddynt ddiodeff aflonyddu yn yr ysgol. Adroddwyd fod 82% o'r rhai o fu yn rhan o'r arolwg eu bod yn ymwybodol bod aflonyddu wedi digwydd i eraill yn yr ysgol.
- 3.2 O ran bechgyn roedd y canran a oedd yn dweud eu bod wedi diodeff aflonyddu gan gyfoedion yn yr ysgol yn sylweddol yn llai sef 29%, gyda 71% yn nodi eu bod yn ymwybodol bod aflonyddu wedi digwydd i eraill yn yr ysgol.
- 3.3 Mae'r adroddiad yn glir beth yw'r dulliau sydd yn cael eu defnyddio i aflonyddu a bod yr aflonyddu yn digwydd yn fwy aml y tu allan i'r ysgol nac yn yr ysgol, a hynny drwy gyswllt ar y we fel arfer.
- 3.4 Mae plant yn defnyddio ffonau symudol, y cyfryngau cymdeithasol a gemau cyfrifiadurol i aflonyddu.
- 3.5 Mae'r adroddiad yn tynnu'n sylw at y gwahanol ddulliau o aflonyddu ar gyfoedion yn yr ysgol, sef:
- i. Bwlio ar lein
 - ii. Rhoi sylwadau creulon ar lein yn arbennig am sut mae rhywun yn edrych.
 - iii. Gofyn ac anfon lluniau noeth ar lein.
 - iv. Creu proffil ffug ar lein er mwyn targedu eraill (Catfish).
 - v. Gofyn am fod yn ffrind heb eu hannog i ofyn ar lein ac anfon ceisiadau am luniau noeth trwy ddefnyddio proffil ffug ar lein.
 - vi. Siarad mewn termau negyddol am ferched wrth chwarae gemau ar lein.

Y ffurf mwyaf rheolaidd o aflonyddu yn ôl yr arolwg oedd galw enwau ar eraill yn ystod y diwrnod ysgol, a gwneud sylwadau rhywiol yn yr ysgol, yn ogystal â sylwadau o natur homoffobaidd yn erbyn bechgyn fel arfer.

- 3.6 Adroddwyd bod sylwadau am y ffordd mae plant yn ymddangos hefyd yn arferol.
- 3.7 Adroddwyd gan y gymuned LGBTQ+ bod y sylwadau ar aflonyddu rhywiol yn digwydd yn rheolaidd yn yr ysgol ac mae hwn oedd yr aflonyddu mwyaf rheolaidd i'r grŵp yma o blant.

4. ARGYMHELLION AR GYFER YSGOLION.

- 4.1 Mae'r adroddiad yn adrodd beth sydd yn bwysig i'r plant a gymerodd ran yn yr arolwg. Gwelir y prif bethau sydd angen i ysgolion eu gwneud er mwyn i blant deimlo'n ddiogel yn yr ysgol. Dyma'r pethau pwysig i ysgolion eu cyflawni yn ôl y plant a gafodd eu holi fel rhan or arolwg.:-

- 1) **Trafod beth yw parch.** Mae angen creu awyrgylch o barch at bawb o fewn ysgolion. Gwneir hyn drwy ymateb yn fuan i faterion fel mae'n nhw'n codi. Ymateb drwy gosbi yn syth y rhai sydd wedi aflonyddu. Defnyddio asiantaethau allanol i drafod yr ymddygiad gyda'r un sydd wedi bod yn gyfrifol am yr aflonyddu. Mae angen ymateb mewn ffordd sydd yn diogelu cyfrinachedd bob amser. Creu trefn ymhob ysgol sydd yn sicrhau nad yw materion o aflonyddu yn cael eu hanwybyddu a bod cosb i bawb sydd yn aflonyddu'n rhywiol ar eraill yn yr ysgol neu mewn digwyddiad y tu allan i'r ysgol.

- 2) **Cyflwyniadau gan bobl o'r byd go iawn i drafod pynciau perthnasol.** Darparu addysg addas yn y maes Perthynas Iach / Perthynas Ormesol gan ddefnyddio asiantaethau perthnasol (e.e. RASA, Sbectrwm, Hafan Cymru) i siarad â phlant am bob elfen o berthynas iach gan gynnwys perthynas LGBTQ.

Comisiynu gwaith pwrpasol gan asiantaethau allanol i gyflwyno sesiynau ym maes perthnasau iach.

Cynnal gwasanaethau rheolaidd yn trafod elfennau o berthynas iach a LGBTQ.

Clustnodi arian penodol i sicrhau fod pob un ysgol yn derbyn cymorth gan fudiadau megis Hafan Cymru a Sbectrwm Cymru er mwyn gwella ansawdd yr addysg bersonol a rhywiol sydd yn cael ei gynnig yn ein hysgolion.

- 3) **Annog trafodaeth am faterion o aflonyddu yn rhywiol o fewn gwersi.** Cynnal gwasanaethau rheolaidd i roi sylw i'r pynciau canolog yn yr adroddiad yma sef:

Bwlio ar lein gan gynnwys defnyddio sylwadau creulon a sylwadau am ddelwedd unigolyn a sylwadau cas a homoffobaidd. Anfon sylwadau creulon ar y cyfryngau cymdeithasol at blant yn yr ysgol.

Gofyn am luniau noeth yn aml gan ferched fel arfer yn yr ysgol ond cynnig llun noeth iddynt yn achlysurol heb fod y cais wedi ei wneud amdano.

Creu llun a chyfri ffug ar lein (proffil) er mwyn anfon sylwadau creulon i blant yn yr ysgol.

Creu grwpiau rheolaidd i ferched i drafod materion o aflonyddu ym mhob ysgol o dan arweiniad cyson person profiadol yn y maes cam drin rhywiol.

4) Darparu cefnogaeth addas i bob plentyn drwy sicrhau fod aelod o staff ar gael i siarad â phlentyn bob amser.

Sicrhau bod gwasanaeth bugeiliol ysgolion ar gael yn gyson i bob plentyn.

Sicrhau fod gan bob plentyn oedolyn addas (Penodol) i wrando ac i roi cefnogaeth iddo bob amser yn yr Ysgol.

Darparu gofod diogel i blant gael siarad o fewn adeilad yr Ysgol.

Darparu amser addas ar gyfer trafod perthynas iach o fewn amserlen yr Ysgol.

Sicrhau amser ar gyfer materion lles ac iechyd yn amserlen yr Ysgol.

Rhoi pwyslais ar gynllunio'r gwersi yn y maes perthynas iach gan gynnwys plant a staff yn y cynllunio manwl.

5) Hyfforddi staff yn drylwyr ym maes perthynas iach, addasrwydd pob ymddygiad a chanlyniadau pob ymddygiad.

Hyfforddiant trylwyr ar gyfer staff sydd yn ymateb i faterion aflonyddu yn rhywiol (gan gynnwys darpariaeth ar gyfer plant sydd ag anghenion dysgu ychwanegol).

Buddsoddi mewn hyfforddiant i aelodau staff i wneud y gwaith yn drylwyr. Dim gwaith eilradd yw'r maes yma lle y gellir defnyddio athrawon i lenwi gwersi rhydd.

Nid ychwanegiad i ddarpariaeth yr ysgol yw'r gwaith yn y maes yma ond darpariaeth graidd.

5 ARGYMHELLION

Gofynnir i'r aelodau:-

- gyflwyno unrhyw sylwadau ar addasrwydd yr argymhellion
- ddarparu sylwadau ar sut i ariannu y gwelliannau mewn ysgolion yn unol a argymhellion Estyn.